

Det er som nævnt dannelsen af de moderne konservative og liberale partier, professor Gash ser som det konstruktive indslag i periodens politiske liv. Han er af den opfattelse, at der efter valgretsreformen virkelig blev tale om mere end spillægterier mellem oligarkiske faktorer om regeringsembederne og deres patronage, omend denne partideling ikke gjorde sig gældende på et så væsentligt område som den økonomiske og sociale politik. Men, hævder Gash (s. 129), »social legislation was not the primary issue of contemporary politics, and it is only retrospective interest that makes it so«. Ræsonnementet forekommer ikke helt overbevisende. Netop for de liberale var det det sociale spørgsmål, der voldte vanskeligheder for opbyggelsen af en monolitisk partistruktur, spændende fra Old Whigs som Grey og Holland over mellemtyper som Melbourne og Russell til de radikale, der fra slutningen af 1830'erne havde distanceret sig fra deres chartistiske »bed-fellows« for at glide sammen med de liberales venstre fløj. For dette centumpartis parlamentariske ledere var dilemmaet mellem deres aristokratiske instinkter og nødvendigheden af at søge støtte hos byernes mellemklasse i længden uløseligt. Samtidig er imidlertid professor Gash's betragtning karakteristisk for hans fremstillings begrænsninger. Han indskrænker sig i det store og hele til at belyse det politiske konfliktstof, der kom til udtryk i parlamentet, og her gælder professor Aydelottes af Gash citerede karakteristik, at »the central issue of politics was not the welfare of the poor but the divergent interests of the rich«. Men dette indebærer, at parlamentet fortsat ikke var det forum, hvor de faktiske politiske skillelinier i det engelske samfund kom til udtryk – forfatteren er næsten påfaldende tilbageholdende med at omtale både chartistbevægelsen og antikornlovsloven, de stærkeste ikke-parlamentariske politiske bevægelser, der har eksisteret på noget tidspunkt i Englands historie – men at det fortsat var rammen om den engelske overklasses interne stridigheder, en klub, som det var passende at tilhøre.

JOHNY LEISNER

J. A. B. PALMER: *The Mutiny Outbreak at Meerut in 1857*. Cambridge South Asian Studies. Cambridge University Press, 1966. xi + 175 s. 40 sh.

Englænderne opretholdt deres styre i Indien i kraft af sværdet. De rådede over kæmpemæssige hærstyrker, af hvilke størstedelen bestod af indiske lejetropper under kommando af engelske officerer. De indfødte tropper var fuldt loyale over for englænderne og kæmpede med tapperhed både inden- og udenfor Indiens grænser. Kun på et enkelt område var de indfødte tropper ømfindtlige og vanskelige at holde styr på – de forlangte, at deres religiøse forskrifter og fordomme blev respekteret. I de egentlig forbavsende få mytterier, der fandt sted i den britisk-indiske hær, var årsagen altid at finde i uoverensstemmelser, fremkaldt ved ordrer, som soldaterne med rette eller urette mente var i strid med væsentlige religiøse forskrifter.

Det alvorligste mytteri i den britisk-indiske hær var det store sepoy-oprør i 1857. Den første garnison, der med held gjorde oprør, var stationeret i militær-anlægget ved Meerut kun 60 km fra den gamle indiske hovedstad Delhi. Oprøret brød ud søndag den 10. maj 1857. I Meerut befandt der sig da 3 regimenter

indfødte tropper og en noget mindre, men slagkraftig engelsk hærstyrke. Oprøret brød ud sent om eftermiddagen imellem 5 og 6. Inden det lykkedes hærkommandoen at bringe de europæiske styrker i beredskab og sende dem mod oprørerne var solen gået ned, og det lykkedes de indfødte i ly af mørket at slippe væk. Størstedelen af de flygtende soldater samledes i en landsby et stykke vej uden for Meerut og her enedes man om at tage vejen til Delhi. Delhi var det naturlige udgangspunkt for et opgør med det engelske styre, og soldaterne så det som deres eneste mulighed for at overleve, efter at de først havde ladet Meerut bag sig. I Delhi sluttede de indfødte tropper sig omgående til oprøret, og den gamle mogulske kejser blev udråbt til oprørsstyrkernes overhoved. I løbet af den følgende måned spredte oprøret sig til omtrent alle de indfødte troppesyrker i Uttar Pradesh, og englændernes magtposition var alvorligt truet. Kampene mellem englænderne og oprørsstyrkerne udkæmpedes i en lang række slag og belejringer i løbet af det følgende år. Først i foråret 1858 var englænderne igen herre over situationen.

Den umiddelbare årsag til oprøret var den overbevisning, som efterhånden havde vundet udbredelse blandt de indiske soldater, at englænderne havde til hensigt at tvangskristne dem. Det første skridt henimod en tvangskristning var at berøve dem deres kaste. Allerede i januar 1857 opdagede englænderne, at et rygte var i omløb blandt soldaterne, som hævdede, at patronerne til deres geværer var indsmurt i okse- og svinefedt. Palmer har som den første påvist, præcist hvorfor dette rygte var så farligt, som det viste sig at være. Ikke blot kuglerne var nemlig indsmurt i fedt; men patronhylstrene, som soldaterne bed toppen af, når de ladede deres geværer, var imprægneret med et dem ukendt fedtstof. Det var muligt at lade soldaterne selv fabrikere det fedtstof, de skulle bruge til kuglerne; men patronhylstrene med deres skinnende papir forblev under mistanke. Der er mange fordomme en hærledelse kan tage hensyn til; men sådanne, som forhindrer soldaterne i at kunne afskyde deres geværer, hører næppe til dem. Palmers gennemgang viser, at det er vanskeligt ensidigt at kaste skylden for oprøret på de ansvarshavende officerer.

Det er oprøret i Meerut d. 10. maj og dets umiddelbare forudsætninger som J. A. B. Palmer har gjort til genstand for en omhyggelig undersøgelse. I modsætning til tidligere forfattere, der har forsøgt at dække hele opstanden i deres fremstillinger, har Palmer valgt at koncentrere sig om en enkelt episode og søge til bunds i kildematerialet. Resultatet er fra et kildekritisk synspunkt fortræffeligt. Palmer er ikke historiker; men jurist af profession. Bogen bærer præg af dette. Man mærker straks juristens evne til at skille rygter og erindringsforskydninger fra øjenvidnernes skildringer. Palmer opstiller også spørgsmålet, om man fuldtud kan akceptere fremstillingen i den officielle indberetning fra officererne i Meerut, eller om disse eventuelt havde en vis interesse i at fremstille begivenhederne på en bestemt måde. Det problem som Palmer selv primært forsøger at løse, er spørgsmålet om, hvorvidt opstanden var planlagt på forhånd eller ej.

Bogen, hvis emne åbenbart indbyder til det, er nærmest opbygget som en kriminalroman, og her kunne man nok have ønsket at forfatteren havde været parat til at gøre brug af en historikers arbejdsmetode, så man fra starten var blevet indviet i formålet med undersøgelsen; i stedet præsenteres den væsentlige problemstilling først i sidste kapitel. Man gør derfor klogt i, som mange gode

læsere af kriminalromaner, at begynde med konklusionen. Klogt vil det også være at læse en af de gamle fremstillinger. Alle disse bøger bygger på Sir J. W. Kayes mammutværk: *History of the Sepoy War*, som blev skrevet i årene fra 1864–1876. Palmer skriver ofte i direkte polemik med Kaye, og en væsentlig del af hans indsats er, at han på overbevisende måde har vist os, hvor umuligt det er at stole på Kayes oplysninger og vurderinger. Selvom rædselsromantikken i denne begivenhed, som har fristet så mange romanforfattere, fordufter, må man ønske at mange historikere vil følge i Palmers fodspor, så oprørets historie i sin helhed kan blive tilfredsstillende og alsidigt belyst. Palmer har æren for en fin begyndelse.

BENEDICTE HJEJLE

KOPPEL S. PINSON: *Modern Germany. Its History and Civilization*. Second edition. New York, The MacMillan Company, London, Collier-Macmillan Ltd., 1966. xv + 682 s. 8,95 \$.

I 1954 udsendte Koppel S. Pinson den første udgave af »Modern Germany« med bl.a. det formål at trække de historiske linier op bag det moderne Tysklands-problem. I sine sidste år arbejdede forfatteren på en ajourføring af bogen, dels for at inddrage nye forskningsresultater, dels for at skildre den stedfundne udvikling fra 1949 til midten af 60'erne. Efter professor Pinsons død har Klaus Epstein udgivet den bearbejdede 1. udgave og samtidig tilføjet et afsluttende kapitel om tiden efter 1949 – et afsnit, som kun er blevet et forsøg på at angive visse hovedlinier.

De sider af det moderne Tysklands historie, som Pinson har ønsket at sætte i en sammenhæng, har med det givne formål alle betydning for forståelsen af den tyske stats dannelse og den tyske stats betingelser, men vel at mærke *ikke* de betingelser, som er blevet dikteret af Tysklands forbindelser med andre stater. Den tyske udenrigspolitik interesserer stort set ikke Pinson, og den er kun behandlet i de sammenhænge, hvor den er strengt nødvendig for forståelsen af indre tyske problemer. Denne bevidste sontring mellem indre og ydre kræfter i statsdannelsen giver bogen en skævhed, som undertiden er generende.

De indre kræfter bag statsdannelsen er – uden unødig vold mod virkeligheden – søgt systematiseret, således at der går klare linier gennem hele den omhandlede periode. I særlig grad har forfatteren hæftet sig ved den stadige kamp mellem splittelse og samling. Det er bogens hovedtese, at ingen anden stat i Europa i den grad som Tyskland har været præget af en strid mellem centripetale og centrifugale kræfter. Splittelsen finder Pinson i flere forskellige sammenhænge. Den *religiøse* splittelse mellem protestanter og katolikker, mellem kirke og stat, mellem kristne og ikke-kristne; den *politiske* splittelse mellem stortysk nationalisme og lokal patriotisme; den *kulturelle* splittelse mellem klassisk og germansk tradition: Hver for sig eller i forening fremhæves disse kræfter som medvirkende ved – ja næsten ansvarlige for – skabelsen af det moderne Tyskland.

Bogen er imidlertid ikke blot postulater. Tværtimod rummer den en grundig og veldokumenteret gennemgang af de sider af det historiske hændelsesforløb,